

File de monografie

Memoria firului de apă

Drumurile pornite din munte se întind: cu mândrele singururi fir de apă care îndrăznește, răzbind anevole Bărganul, să-și piardă numele în Dunăre — Călmățuiul. Aici, în cimpie, amiezile de vară sint dușmănoase, pământul crapă sub arși, iarba pălește; nopțile sint însă înalte, limpezi, ca un clopot imens de sticlă, sub care cîntecul greierului se răsună în spirale. La înfrînirea drumurilor de munte cu apa molcomă a Călmățuiului, poposeau mocanii care plecau în pragul toamnei cu turmele la iernat, în lunca mai blîndă a Dunării. Tot acesta era locul de popas al carelor cu sare ce se îndreptau spre schelele portului Brăila. Ani de-a rândul, olăarii își minau caii, în pocnet de cînt, prin colbul fumegînd. Și drumurile mai gemeau de căruțele pod-gorenlor care, la lăsatul brunei, își duceau vinul la hanurile cîmpului.

Aici, unde „Drumul sării”, „Drumul olacului” și „Drumul dealului” întîlneau legănarea dropei, se vor fi așezat oameni care au culețat să înfrunte crivățul ori potopul de lavă înclinat al amiezilor de vară. Pământul făgăduia, dacă știi să-l înfrîi, adînc rădăcinile în el, dacă îl înțelegi capriciile, dacă te modelezi după clima care îl bîntuie.

Primăvara, Valea Călmățuiului are iarba bogată, bulbiile macilor plesnesc de sănătatea

clorofilei în flacăra verde. În iulie, aceasta se aprinde în roșu pur, smălțuind cîmpul. În august, pepenii adună aroma luminii, mutîndu-l într-un proces secret, toate culorile spre roșu. Roșul e un element cromatic fundamental al acestor locuri. La fel galbenul pâlît al secetelor, la fel verdele proaspăt de martie, pe agonia.

Iarna coboară din munți, pe vechile drumuri ale trans-humane. În urma ciobanilor, vin ninsori lungi ca așteptarea, casele se îngroapă în zăpadă pînă la streșini. Numai fumul trădează o comunitate omenească.

Sub omăt, griul dospesce pinea din vara viitoare. Oamenii îl apără, îl despletesc cîntec în ajunul Anului Nou. Și platina datinilor sună adînc, ca o binecîntare venită din strămoși.

Cînd colțul ierbi mijeste pe malul Călmățuiului, badea Traian, după ce „la luna, la săptămîna / își uplea cu apă mină”, veghează răbdător la rădăcina lanului.

E un destin statornic aici de demult citeodată aprig ca vîntul spulberînd troienile, citeodată molcom ca apa din preajmă. Dar rădăcinile lui sint puternice înfrîpte în pămîntul care nu trebuia să fie al făgăduinței, ci al certitudinilor.

Istoria nu începe la Pătrașcu-Vodă!

Existența documentară a satului Smeeni e atestată de un hrisov emis de cancelaria lui Pătrașcu-Vodă, la 1555. Prin acest act, locuitorii de-aici deveneau „rumâni” (ioabgi).

Numele satului lor era la vremea aceea *Mogosești* — preluarea onomasticului aparținînd mocanului Mogos. O dată cu el au mai trecut nume, probabil, și alți ardeleni, majoritatea din zona Crasnei. Și-au durat locuințele și au conviețuit cu pămînteni de-aici, cunoscuți sub numele de *colani*. Și astăzi se mai păstrează această distincție, de origine, între locuitori.

Satul și-a modificat de citeva ori vatra. Și-a schimbat de citeva ori și numele. Îl găsim în documente din 1612, 1614, 1621, 1632, 1642, 1700, 1711, 1785 cu denumirile: *Sopirlița*, *Sopirlița-Tiganului*, *Curca* și altele. Din 1811, apare sub numele de *Smeeni*, după numele proprietarului acestor locuri — Dragomir Smeu.

Și celelalte sate ale comune: și-au schimbat de citeva ori vatra și numele. Moșica s-a numit mai întîi *Negrea*. Bălaia aparține domeniilor Doamnei Neaga, soția lui Mihnea Turcitul, fiind întemeiat de oamenii plecați din Suduți — satul vecin. Începînd cu 1910, Bălaia a încorporat și familiile

de munteni. La origine se zărea *Colibele*.

La est de Smeeni se află *Movila Mare*, o denivelare pronunțată a cîmpiei, care servea ca sursă de materie primă pentru construcția de locuințe. Sub frîmțarea tirnăcopului și a cazănelor, ieșeau la lumina zilei osmințe, cioburi și vase întregi de lut ars, unele și mozaice — mărturie materială de viață omenească.

În urma săpăturilor arheologice sistematice, întreprinse în 1959, s-a constatat că această movilă era, de fapt, o necropolă, datînd de aproximativ 4.000 de ani. S-au obținut astfel nenumerabile piese arheologice, actualmente expuse la muzeul comunal, care permit afirmarea că aici, lingă apa Călmățuiului, existența umană precede cu mult hrisovul emis de cancelaria domnească.

Topoare, răzuitoare, pumnale, săpăliș, rîșnite manuale, unelte de piatră, ace de cusut lucrate în os, ceramică, vase pentru pregătirea și păstrarea hranei, strecurători, amfore funerare — sint documentele graitoare ale comunei primitive.

Iată că documentul domnesc își pierde calitatea de „act de naștere”. Așadar, la Smeeni, istoria nu începe de la Pătrașcu-Vodă!

„...timpul era foarte răbdător cu oamenii”

De multe ori toponimicele ascund o întreagă stare de lucruri, concentrînd un ghem de relații umane. Ne amintim că satul Bălaia se numea la început „Colibele”. Fără îndoială că toponimicul traducea o realitate.

Îngropate în pămînt, cu un ochi de fereastră acoperit cu un prapur îngălbenit, prin care lumina se filtra bolnavă, înecate în fum, cu o vatră pe care clocotea un ceain de tuci, cu o masă scundă, pe trei pi-

cioare, cu bîlde și linguri de lemn — colibele legau traiul țăranelui aproape foarte aproape, de țărîna care se mistogea să-i rabde umbra.

Acest mediu domestic era numitorul comun al așezărilor țărănești. Ca arhitectura, satele nu aveau individualitate.

Desprinderea de țărîna avea să fie o luptă crîncenă, care a angajat multă suferință umană, neostîită decît tirziu, cînd omul a răzbit forța ei

SMEENI

● Populația	8520
● Suprafață totală	10206 ha.
● Suprafață agricolă	9455 ha.
● Teren arabil	7762 ha.
● Pășuni	1368 ha.
● Suprafața vetrei satelor	451 ha.
● Locuitori pe hectar de vatră de sat	38
● Familii	2509

oarbă, cînd s-a ridicat deasupra ei. Aceasta a fost mîlașia istorică, cuprinsă între două repere distincte — coliba și casa. Pînă la 1850, cînd vatra Smeenilor se mai afla pe lunca Călmățuiului, satul era încă nediferențiat de celelalte sate — o sumă de colibe. Ascensiunea de la timpul colibei

la timpul casei s-a întîmplat în interiorul condiției sociale. Improprîetărirea lui Cuza a găsit satul pe actuala vatră, ceea ce i-a dat definitiv statornicie. Și aici, lungă și răbdătoare veghe la rădăcina griului avea creștină nestrămutată că făgăduința pămîntului se va îndeplini odată.

1873—1907—1924

Acest triptic reprezintă incrustări mai adînci în răbojul satului, cînd minia țăranelui obidit a izbucnit în răscoală. Iată ce ne relatează directorul muzeului din Smeeni, învățătorul Ion Gh. Tigău:

„Din studiile pe care le-am întreprins, documentele atestă că în septembrie 1873, anul din boierii locali căpătase a probarea de a schimba niste terenuri ale sale — de sînire și sărătură — cu loturi fertile, aparținînd țărănilor. La acest abuz, oamenii și-au făcut singuri dreptate. I-au dezamnat pe cei 40 de dorobanți care însoțeau autoritățile venite să aplice aprobarea obținută de boier, punîndu-i pe toți pe fugă. Pentru această „fărădelege” autoritățile au arestat 18 țărani.

În primăvara învolburată a anului 1907, cînd răscoala cuprinsese toată țara, flacăra rămeriei s-a aprins și între hotarele actualei comune Smeeni. Arendașii au fost alungați cu pietre. S-au semnat „învoile agricole” așa cum au cerut țărăni. Astfel: procesele rezultate de pe terenurile lucrate de ei sînt împărțite în mod egal cu proprietarul sau arendașul.

Escaladări

„...timpul n-a mai fost răbdător cu oamenii. S-a rostogolit cu repeziune și pe acest petec de Bărgan, zdrăcînd imaginea mitică a satului îngropat în pămînt. Treptat se ieșea dintr-o istorie, o istorie încremîntată la marginea succesiunii filșei a generațiilor. Acestea împingeau cu umărul înapoi tot ce ținea de acest ev și se intra în altă epocă. Casa a împins înapoi coliba, sticla a înlocuit prapurul îngălbenit, lumina a devenit mai adevărată, plita s-a suprapus vetrei, mesele s-au înălțat la creștele tîncilor, bîldele și lingurile de lemn au rămas piese de muzeu. A fost o lungă escaladare pe care cronica tuturor satelor românești a înregistrat-o. La Smeeni, ea se termină în 1958, cînd „ultimul mohi-

can”, bătrînul Petriche Mateescu, care pînă atunci își lucraseră pămîntul cu plugul și rașora de lemn, a renunțat la aceste unelte. Unelte ce aveau să fie împinse și ele înapoi, în istorie.

În tot acest timp, satul și-a plămădit propria individualitate. Prima expresie a acestui proces a fost, probabil, actul de revoltă din 1873.

Dar timpul rezervase alte escaladări. Adevăratele escaladări spre omenește. Aici unde drumurile depănau din mure se întîlneau cu apa Călmățuiului, unde pămîntul făgăduia, unde pinea se cocea în țest, unde roșul este element cromatic fundamental, împlinirile aveau să războie suferința — a oamenilor, a satului, a istoriei.

Prefața urbanismului...

Un centenar

În decembrie 1964, școala din Smeeni și-a sărbătorit centenarul. Un veac de aspirație spre lumină! Puține comune se pot mîndri cu un astfel de jubileu.

Anuarul Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, editat în 1910, consemnează că la Smeeni există școală încă din 1856 (!). Este vorba de activitatea preotului Șerban, care învăța carte pe cițiva școlari, numai iarna, într-una din încăperile casei sale. În 1864, însă, în urma Legii asupra instrucțiunii din 25 noiembrie, a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, la ființă cu adevărat o școală, condusă de învățătorul Gh. Popescu, avînd 13 elevi. Lecțiile se țineau într-o odaie insalubră, încălzită cu paie.

În 1896 a fost construit un local propriu. Moșica va avea școală în 1919, iar Bălaia în 1925.

Cu timpul, numărul elevilor a sporit. Și dacă pînă în 1935 în Smeeni funcționa un singur

învățător (Gheorghe Ghica), astăzi școala dispune de 34 de cadre didactice. Cele două corpuri de clădire ale actualei școli generale au capacitatea de a asigura extinderea învățămîntului de cultură generală de 10 ani.

De existența școlii este legată și activitatea culturală de masă. Prin 1936, se instaurase tradiția unor „sezoari culturale”, care au pus bazele cîminului cultural sătesc, înființat la 21 mai 1939, cu sediul la școală. Ca sală de spectacol era folosit coridorul localului de școală, unde se instalase o scenă demontabilă. Spațiul se dovedea insuficient, mai ales cît tinerii au fost antrenati în constituirea unui cor mixt, pe patru voci. Aceasta formație, câștigătoare unui premiu la un concurs al cîminelor culturale din județ, s-a destrămat în timpul războiului.

Declinare esențială

Oamenii din Smeeni au fost întotdeauna buni agricultori. Îndirirea cu care smulgeau pămîntului aurul holderilor este un atribut al înșirii existenței pe aceste aspre meleaguri de Bărgan. Griul era strîns cu grijă și înmagazinat în gropi adînci, arse și apoi căptușite cu paie. Prin 1930, astfel de „magazini” mai existau. Era vremea cînd rînille pămîntului erau imaginea sufletului brădat al omului, cînd rînille trupului erau oblojite de o mîină de felcer, cînd școala avea un singur dascăl, cînd orașul era la sute de kilometri — în timp — față de satul acesta.

După zilele fierbinți ale lui august 1944 și în această așezare de pe Valea Călmățuiului se anunțau profunde prefaceri înnoitoare.

Oamenii au învățat de la gramatica vieții o declinare esențială: de la „al meu” la „al nostru”. Aceasta a constituit escaladarea de importanță istorică în viața satului, cu repercusiuni miraculoase.

E adevărat că o vreme, cînd loturile personale se comasaseră deja în zestre comună, unii mai foloseau numele celui căruia aparținuse bucata de pămînt, pentru a determina, în acest ogor de 7762 ha., locul respectiv: „Acolo, la Constantin Radu”. Dar această determinare avea valoare de toponimic.

Graiul cifrelor

C.A.P. Smeeni este unitatea care constituie pivotul economic al satului. Ea angajează o forță umană reprezentînd 2.133 brațe de muncă. Rememorarea existenței sale se face în cifre. Vom lua ca termen de comparație un an hotărîtor în istoria agriculturii noastre, anul încheierii cooperativizării. Raportînd deci expresia cifrică a prezentului la 1962, vom constata că averea obștească a crescut de la 4.560.647 lei la 9.173.957 lei.

În perioada aceasta, ca reflex al sporirii avuției comunei, veniturile realizate de membrii cooperatori s-au triplat. Atingerea acestor cote este rezultatul firesc al actualei relații om-pămînt, relație în care mecanizarea, chimizarea și extinderea irigațiilor conturează perspectiva unui sat românesc modern. Să ne amintim numai că anul acesta lucrările efectuate la păioase au fost complet mecanizate,

culturile au fost fertilizate și în parte irigate, fapt ce a permis ca, în condițiile secetei, să se obțină — de pe cele 920 de hectare însemnate cu griu — producția planificată. Brigada a VII-a, condusă de Constantin Popa, a recoltat o producție medie de 2.600 kg. griu la hectar.

Relația cultura plantelor — zootehnie implică neapărat interferență, condiționare reciprocă. În acest context, pentru o deplină armonizare a celor 2 sectoare ale cooperativei agricole din Smeeni, o atenție deosebită s-a acordat sporirii efectivului zootehnic. Dacă în 1958, la data înființării cooperativei, se înregistrau doar 5 taurine, 4 cabaline, 13 porcine și 528 ovine, în semestrul al II-lea al acestui an s-au atins cifre de ordinul sutelor și miilor: 965 taurine, dintre care 434 vaci și juninci, 884 porcine, 3.763 ovine și 11.319 păsări. Fără îndoială că, apelîndu-se la ordinul sutelor și miilor, aritmetica aceasta a presupus un mare volum de muncă, cu rezultate meritorii.

Oamenii acestei comune de cîmpie au învățat că pămîntul de pe Valea Călmățuiului este în stare să-și mute sărurile și în aroma clorinilor. Loturile nisipoase au devenit podgorii și struguri de masă culeși la Smeeni au câștigat premiul la concursurile republicane.

Certitudinile comunei

Distanța dintre această comună și oraș s-a micșorat simțitor. Harta satului Smeeni s-a îmbogățit cu elemente de urbanism: un spital modern, o nouă școală generală, baie publică, brutărie, cofetărie, 3.000 m.l. de trotuar. Șoseaua asfaltată care leagă Buzăul de Slobozia trece prin Smeeni. Munca prestată în cooperativa agricolă a dus în mod firesc la creșterea nivelului de trai al oamenilor. Cooperativa de consum a înregistrat permanent, ca un foarte bun barometru, creșterea puterii de cumpărare a localnicilor. Valoarea mărfurilor desfăcute în cele unsprezece unități ale sale s-a cifrat la suma de 6.210.300 lei. Din 1962 și pînă în prezent, în sat au fost ridicate 198 de case noi, au fost electrificate 1.072 gospodării. Există acum 360 aparate de radio, 86 televizoare, autoturisme și motociclete.

Dacă în 1939, cîminul cultural care ființa pe lingă școală devenise neîncăpător, astăzi noul local al acestei instituții, inaugurat la 20 august 1958 (evenimentul era consemnat în numărul din săptămîna aceea al revistei „Contemporanul”) dispune de o elegantă sală de festivități cu 400 de locuri, de un aparat de proiecție pe bandă normală, de o bibliotecă cu 5.947 de volume. Spitalul este deservit de 6 medici și de 14 cadre medicale cu pregătire medie. Celor 4 secții — chirurgie, obstetrică — ginecologie, interne și pediatrie — le revin 96 de paturi. Bolnavii beneficiază de

toamna, cînd se lasă truma, bătrînii, în fața pașarului cu vin fier, își amintesc că moșii lor le vorbeau de „Drumul dealului”...

Muzeul comunal din Smeeni are mostre pentru stadiul agrotehnicii la diferite epoci. Uneori piesele muzeistice sînt o imagine concretă a elementelor conținute de acel calendar al muncilor agricole, cîntat de băieții satului în pragul Anului Nou — Plugușorul. O dată cu înfrîntarea cooperativei agricole, s-a consumat o escaladă de la mit sau pînea de muzeu la cail putere.

În sprijinul efortului uman vin cele 152 de tractoare, 75 de combine și 144 de semănători ale întreprinderii pentru mecanizarea agriculturii Smeeni. Această unitate industrială are în dotare, numai pentru comuna Smeeni, o bază tehnico-materială de 2 ori mai mare decît cea inițială, destinată la vremea aceea, în 1959, deservirii a 7 unități agricole.

Întreprinderea a avut în vedere creșterea detașamentului de mecanizatori. Astfel, Școala profesională de mecanici agricoli care funcționează pe lingă ea, scoate anual promoții de 50 absolvenți.

„Și brazda adîncă este răsturnată intru răzbușnarea plugului de lemn împins o dată trîndic de Petriche Mateescu...”

Comuna este împlînzită de rețeaua unei puternice stații de radio amplificare, cu peste 1.200 de abonati. „Ora locală”, emisiune realizată de entuziasmul doctor Mihail Mihailescu, se bucură de aprecieri unanime.

În iunie anul acesta, stația și-a sărbătorit a 500-a emisiune. Eficiența acestui nucleu informațional a fost „testată” într-o anchetă la care au răspuns 90 la sută din locuitorii comunei.

Dacă pînă în 1931 intelectualitatea satului era formată, dintr-un singur învățător, astăzi aceasta se apropie de cifra 100. Cadre didactice, medici, ingineri au modificat profilul spiritual al comunei. Lucrul acesta este chează a unei bogate activități sociale. În fond, avem de-a face cu preluarea, la alte dimensiuni și în condițiile de azi, a gestului reprezentat de „sezoari culturale” ale deceniului al IV-lea.

Aici, unde „Drumul sării” și „Drumul olacului” întîlneau legănarea dropei, oamenii care au culețat să înfrunte crivățul ori lava amiezilor de vară și-au statornicit destinul cu rădăcini puternice într-un pămînt care făgăduia și care, de-abia astăzi, în zodia socialismului, rodește în împliniri.

Pagină realizată de:
MIRCEA ICHIM
Consultant:
Inv. ION GH. TIGĂU
Foto: C. STOICESCU